

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ
Министерство образования Республики Тыва
"Управление образования" администрации городского округа города
Ак-Довурак
МБОУ СОШ №3 г. Ак-Довурака

РАССМОТРЕНО

СОГЛАСОВАНО

УТВЕРЖДЕНО

Руководитель ШМО

Зам.директора по УВР

Директор школы

Кара-Сал

Ч.Б.

Кара-Сал С.Г.

Сарыглар Ч.Б.

Хембичку М.Б.

Протокол №1 от «25»
августа 2023 г.

Протокол № 4 от «25»
августа 2023 г.

Приказ №193/1 от «26»
августа 2023 г.

РАБОЧАЯ

ПРОГРАММА

учебного предмета

«Родная (тувинская) литература»

для 6 «б» класса основного общего образования
на 2023-2024 учебный год

Составитель: Кужугет Айслу Байыровна,
учитель родного (тувинского) языка и литературы

г. Ак-Довурак-2023

6 класс

Бөлүк	Тема	Шак, ай-хүнү	Өөреникчилернин күүседир уjurлуг кол-кол ажил-чорудулгазы
Кирилде	«Литература – уран чүүлдүң хевири»	1	Төрээн – тыва чечен чогаал уран чүүлдүң бир хевири дээрзин билип алыры. Амыдыралды чечен оворже кирип чуруур онзагай талаларын сайгарган чугаага киржири. Кижиниң мөзү-шынарының болгаш эстетиктиг көрүжүнүң хевирлеттинерингечечен чогаалдың салдарын тайылбырлап билири. Чаа өөредилге чылында номчуур чогаалдары-биле таныжары.
Аас чогаалы – чоннуң эртинези			
Улустун аас чогаалы.	Чогаал теориязы. Мифтер тоолчургу чугаалар болгаш төөгү чугаалар. «Ай, хүн». «Чеди-Хаан сылдыс». «Үгер канчап дээрже үне бергенил?». «Кизи канчап эң-не күштүг амытан	4	Чогаалды сайгарылгалыг номчууру азы эдerti чугаалаары. Тоолчургу чугааларда болгаш мифтерде дылдың чурумалдыг аргаларын тывары болгаш оларның чогаалга салдарын илередири Мифтер болгаш тоолчургу чугаалар деп терминнерниң ылгавырлыг онзагайларын илередири. Делегей хүлээп алышкынын, чүдүлгени болгаш амыдыралда үнелер дугайын деңнеп, хайгаарап билири

³ Аас болгаш бижимел хыналда ажилдарның хевирлерин чорудары башкының планы ёзугаар чоруттунар болгаш бердинген чижек программаның календерь-тематиктиг планнаашкынын чорудуунга кирип аар.

	болганыл?». «Күскениң чылга киргени». «Үттүг-Хая дугайында тоолчургу чугаа». «Хайыракан». «Теве-Адар».		
Улустуң аас чогаалы. Төөгү чугаалар	«Амыр-Санаа дугайында төөгү чугаа». «Кыры сөөгү». Хөөмейлээр Бүдүкпен».	7	Тоолчургу чугааларның идеялиг утка-шынарын тодарадып ажылдап билири. Амыр-Санаа болгаш Бүдүк-пенниң омур-хевиринде тыва чоннуң аажы-чаңы чуруттунганын: чараш мөзү-шынарын, чөптүг чорукту, төрөөн чуртунга шынчы бараан болуп чоруурун бодунуң көрүжү, туружу-биле илередип билири. Гиперболаның чогаалдарда салдарын тодарадып билири. Янзы-бүрү чоннарның аас чогаалының хевиринде мифтерде октаргай, делегей, кижини дугайында ниити чүүлдерни ылгап, илередип билири. «Памятники фольклора народов Сибири и Дальнего Востока» деп номнуң «Мифы, легенды, предания тувинцев» деп кезээ-биле таныжылга
Класстан дашкаар номчулга	Тоолчургу чугаа (башкының шилилгези-биле)	1	Тоолчургу чугааларда хөөредип чогаадып каанын илередип, сайгарып билири. Тоолчургу чугаа аас чогаалының хевиринде онзагай жанр деп тодаргайлап, төөгүлүг барымдааларга даянып, сөзүглелдин утказын чазып номчуп билири
Улустуң аас чогаалы. Тыва улустуң ырлары	Чогаал теориязы. Ыр, кожамык дугайында билиг. Тыва улустуң ырлары. «Кадарчы». «Ала караан дешкен болза». «Межегей». «Самагалдай. «Хандагайты». «Очалаңдан кедилерин».	4	Тыва улустуң ырларын тема аайы-биле бөлүктөп, тодарадып билири. Улустуң ырыларында чоннуң төөгүзүн, ёзу-чаңчылдарын, тыва кижиниң иштики делегейин шинчилеп өөренири Улустуң ырыларының онзагайын, дылының поэктиг омурлуун билип, сайгарып билири. Тыва улустуң ырларын күүседип билири

	«Тооруктуг долгай Тандым». «Өдүген- Тайга». «Чашпы-Хемим». «Алды баштыг Кара- Дагны». «Дөге-Баары».		
Улустуң аас чогаалы.	Кожамыктар	2	Тыва улустуң кожаң ырларының көшкүн чоннуң амыдыралынга салдарын тодарадып билири. Чоннуң кожаң ырларының дылының онзагайын, чиге, тода, чидиг угаан сиңгенин тодарадып билири. Кожаң ырыларның аялгаларының янзылары-биле таныжылга. Чон-нуң болгаш амгы үениң кожаң ырыларын тема аайы-биле бөлүктөп, деңнеп шинчилеп билири. Кожамыктап ырлап билири
Йөрээлдер	Чогаал теориязы. Алгыш-йөрээлдер	3	Алгыш-йөрээлдер – улустуң аас чогаалының бир хевири деп билип, оларның идеялиг утка-шынарын толгаш тема аайы-биле бөлүктөрин тодарадып өөренири. Алгыш-йөрээлдерниң бөлүктээшкинин, ужур-утказының, тургузуунуң, хемчээ-линиң онзагайларын тодарадып билири. Алгыш-йөрээлдерниң идеялиг утка-шынары-биле таныжылга
Хам алгыштары	Чогаал теориязы. Хам алгыштары Ондар Шокар-Хамның тайга-сынны алганганы. Хамның чаштарны алганганы. Хамның Шагааны алганган алгыжы.	2	Хам алгыштары – «тыва дылдың онзагай байлаан көргүскен национал байлак», «шүлүк чогаалының эң-не бурунгу эртинези» дээрзин билип алыры. Алгыштарның ужур-утказының, уран-чечениниң болгаш тургузуунуң онзагайы-биле таныжары база тодарадып билири. Аянныг номчулга
Авторлуг тоолдар	Сарыг-оол С. А.	3	Чаа үе, революция темазын онзагай аян-биле дамчытканын илередири. Агар-Сандан ыяшта символ омур-хевир бар дээрзин билип алыры.

	«Агар-Сандан ыяш» Чогаал теориязы. Гипербола болгаш литота		Аас чогаал-биле харылзаалыын, чогаалдың, чогаалчының дылының онзагайын тодаргайлап, илередири. Гипербола болгаш литота дугайында таныжары, оларның чечен чогаалга салдарлыын илередири. Тоолдарда гипербола болгаш литота деп темага дыннадыг кылыры. Бодунуң тоолун чогаадыры
Класстан дашкаар номчулга	Алтаргана. Бурят чоннуң аас чогаалында триадалар(ожук даштары)	1	Бурят болгаш тыва улустуң аас чогаалынга хамаарыштыр деңнелгелиг чугаа кылып өөренири. Бурят чоннуң аас чогаалының онзагайын илередири. Көшкүн аймак чоннарның мерген чугааларында үн алчып турар бир дөмей бодалдарны деңнээри
Россия чоннарының литературазы. Делегей литературазы	Гримм алышкылар «Ак чылан»	1	Тоолдуң идея-тематиктиг угланышкынын тодарадыры. Чогаалда мөзү-шынар айтырыын болгаш ооң кижизидикчи салдарын илередири. Тоолдарда ниити чүүлдү тыпкаш, оларның онзагайларын база оларда ниити аргаларны илередири
Поэзия	Козлова С. В. «Аъттыг-шеригжи кыс»	1	Чогаалда лириктиг маадырның аажы-чаңының онзагайын илередири. Чогаалдың чугулазын болгаш чоннуң маадырларының – эки турачыларның аажы-чаңында ылгавырлыг талаларын тодарадып өөренири. Ада-чурттуң Улуг дайының чылдарында совет чоннуң маадырлыг чоруктарының дугайын өөренириниң чугулазын билири
Класстан дашкаар номчулга	Кузнецов И. Т. «Хайгыылчы Тоютчук»	1	Сюжетти эдerti чугаалаары. Чогаалдың темазын болгаш кол бодалын тодарадыры. Чогаалдың иштики хөөнүңгө дүүштүр сагыш-сеткил илерээшкинин дамчыдып, аяанныг номчууру. Кол маадырның омур-хевиринге үнелел бээри. Хайгыылчы Тоютчуктуң хөделиишкиннеринге хамаарыштыр бодунуң үнелелин бээри
Ойнай-сылдай сойгалажыр			

Поэзия	Кудажы К-Э. К. «Маргылдаа»	1	Басняны рольдап аянныг номчууру. Чогаалда чидиг айтырыгны тодарадыры. Маадырларны деңнеп сайгарары. Авторнуң туружун илередип, сюжет, тургузуг талазы-биле чураанының онзагайын илередири. Басняның мөзү-шынар болгаш кижизидикчи салдарын делгеренгей тодаргайлап билири. Шээжи-биле номчулга
	Сүрүн-оол С. С. «Аът биле Оор»	1	Сөс-биле, фразеологтук сөс каттыжыышкыннарының утказы-биле ажыл. Басняның чогаалда мөзү-шынар айтырыын болгаш ооң кижизидикчи салдарын илередири. Маадырларның чурумун үнелеп, сайгарылгалыг чугаага киржири. Басняны рольдап аянныг номчууру
Россия чоннарының литературазы. Делегей литературазы	Крылов И. А. «Шиижек биле көге- буга» Чогаал теориязы. Басня дугайында билиг	2	Басняны рольдап аянныг номчууру. Кижилер аразында хамаарылганы, кижилерде ниити болгаш ылгалдыг аажы-чаңнарны тодарадып билири. Авторнуң бодунуң маадырларынга, оларның аажы-чаңынга хамаарылгазын база кажар дилгиниң аажы-чаңын чуруурда, кылыг сөстериңиң салдарын илередип билири. Крыловтуң басняларында мөзү-шынар айтырыын болгаш ооң кижизидикчи салдарын сайгарып илередири. Литературлуг терминге хамаарышкан сөстериңиң шингээдип ап, сөзүглелдерни сайгарып билири. Басня жанрының тывылганын болгаш дыл, тургузуг талазы-биле онзагайларын илередири. Эрте-бурунгу үениң болгаш амгы үениң басняларының онзагайларын тодарадыры. Шүлүк болгаш басня жанрының дөмей болгаш ылгалдыг талаларын тодарадыры
Элээдилер делегейи			

Проза	Тока С. К. «Мерген», «Тас-Баштыг», «Шаагай», «База кыш» («Араттың сөзү» деп романдан үзүндү)	5	Романдан үзүндүлөрдүн уjur-утказын номчуп, билип турары. Чогаалдын амыдыралчы үндөзүннөри. Чогаалда авторнун туружу болгаш ук байдалдын илереп кээрин тодарадып сайгарары. Тас-Баштыгнын омур-хөвиринге характеристика бээри. Бойдус чурумалынын (пейзажтын) чогаал кол бодалын ажыдарынга салдарын тодарадыры. Тоожу жанрын рольдап аянынг номчууру
Проза	Сарыг-оол С. А. «Ол-ла Маскажык» Чогаал теориязы. Чогаал маадырынын дугайынды билиг	4	Чечен чугаанын темазын, чидиг айтырыглыын болгаш идеязын тодарадыры. Дылдын чурумалдыг аргаларынын чогаал сайгарарынга омурлуг салдарлыын база тургузуунда онзагай чүүлдерни (пейзаж, интерьер, маадырнын иштики монологу) сайгарып билири. Чогаалда болуушкуннарга хамаарыштыр бодунун туружун илередип, сайгарып, айтырыгларга харыылап билири. Лириктиг маадырнын болгаш авторнун омур-хөвирин тодаргай ылгап, кызыгаарын айтып билири. Маадыр болгаш прототип, автор, чогаадыкчы допчу намдары деп билиишкюннөринин эге чадазын билип алыры. Сөзүглелден омур-хөвирлернин янзыларын: кол маадырнын, бойдус чурумалынын, үенин, чылдын, дириг амытаннын, болуушкуннун, бир чүүлдүн онзагайларын илередип билири.
	Сувакпит О. О. «Буянын сергези»	2	Чогаалдын утказын билип, аңаа дүүштүр чоок эдerti чугаалаары, айтырыгларга харыылаары. Чечен чугаанын кол идеязын тодарадыры. Чогаал маадырларынга, оларнын хөделиишкюннөринге үнелел бээри. Персонажтарнын чугааларынга дүүштүр диалог чугаа тургузуп билири. Тоожу жанрын сайгарып өөренири
	Дуюнгар М. М. «Хлеб»	2	Чогаалдын утказын сөзүглелге чоок эдerti чугаалаары. Чечен чугаанын темазын, идеязын тодарадыры. Чогаал маадырларын деңней сайгарып билири. Маадырларга, оларнын хөделиишкюннөринге хамаарыштыр бодунун бодалын, туружун илередип билири. Чогаалда болуушкуннарга, маадырларга хамаарыштыр авторнун туружун база илередип билири. Калбак чогаалдын сюжедин сайгарары

Россия чоннарының литературазы. Делегей литературазы	Неверов А. В. «Ташкент – аьштыг- чемниг Ташкент хоорай»	1	Чуртта болуп турган амыр эвес үелерни көрген херечи бооп чурттап эрткен бөдүүн чоннуң амыдыралын билир чогаалчы А. Неверовтуң допчу намдары-биле таныжылга. Тоожунуң темазын, идеязын тодарадыры. 12 харлыг Додонов Мишканың омур-хевирин үнелеп билири
Проза	Суваң Ш. М. «Кижиди-бүрүс»	3	Чогаалдың тема болгаш идеязы. Хар-оолдуң аажы-чаңыга үнелел бээри. Жанрның онзагайын тодарадып, дылының чурумалдыг аргаларын тып, сайгарып билири. Авторнуң мөзү-шынар айтырынын көдүргөн чогаалдары-биле таныжылга
Төрөөн чуртум делгемнери			
Проза	Ойдан-оол Х. М. «Эзир» (тоожудан үзүндүлөр)	3	Чогаалдың тема болгаш кол идеязын тодарадыры. Маа-дырларның аажы-чаңыга үнелел бээри. Тыва аңчыларның ёзу-чуруму, чаңчылдары-биле таныжары. Чогаал маадырларын деңней сайгарып билири
	Суваң Ш. М. «Азыранды» Чогаал теориязы. Проза болгаш шүлүк чогаалының ылгавырлыг талалары	2	Чогаалдың адын болгаш умур-утказында илереттинген кол бодалды тодарадыры. Соктайның портредин тур-гузары. Чечен чугаада бичии уругларның болгаш улуг кижилерниң иштики деле-гейинге (аажы-чаңыга) үнелел бээри. Проза (калбак чогаал) болгаш лирика жанрларының ниити болгаш ылгалдыг талаларын ылгап билири. Чогаалды сайгарары. Бердинген тема ёзугаар чогаалдыг бижири
Поэзия	Сарыг-оол С. А. «Күс»	1	Чогаалдың идеялиг болгаш тема угланышкынның умур-утказын бадыткалдыг илереди билери. Шүлүктүң дылының чурумалдыг аргаларының тып, сайгарып билири. Шүлүктүң кол бодалын тодарадырынга кандыг аргалар барын илередири. Лириктиг маадырның омуру болгаш күскү бойдус чурумалы-биле ажил.

			Аянныг номчулганы чедингир күүседери. Күс дугайында орус болгаш өске-даа чогаалчыларның чогаалдары-биле таныжылга
Поэзия	Доржу М. Б. «Экии, Тыва!»	1	Шүлүктө илереттинген кол бодалга авторнуң хамаарылгазын илередири. Тема болгаш кол бодалды тодаргайлап билири. Тываның овурун илередип билири
Класстан дашкаар номчулга	Кенин-Лопсан М. Б. «Авамның өө» Чогаал теориязы. Пафос	1	Шүлүктү аянныг номчууру. Лириктиг маадырга үнелел бээри. Чогаалга даянып, аваның омур-хевирин тургузары. Чогаалдың идеялиг пафозун сайгарары. «Пафос» деп термин-биле таныжары
Россия чоннарының литературазы Делегей литературазы	Оралбаев О. «Тыва черге мөгейиг»	1	Чогаалчы О. Оралбаевтин чогаадыкчы намдары-биле таныжылга. Шүлүктү номчуп, уjur-утказын илередип билири. Тыва чоннуң иштики делегейинин бай-байлаан чогаалга даянып тодаргайлаары. Авторнуң ажыглааны дылдың чурумалдыг аргаларын тып, сайгарып билири
Поэзия	Даржай А. А. «Өгге йөрээл»	1	Шүлүктү аянныг номчууру, идеялиг пафосту илередири. Дылдың чурумалдыг аргаларын, чогаалдың тургузуун (композицияны) онзагайлап билири. Чогаалдың уjur-утказынга авторнуң хамаарылгазы
Поэзия	Салчак М. Б. «Амытаннар чылы»	1	Шүлүктүң аянныг номчулгазы. Чогаалдың идеялиг уjur-утказын илередири. Чогаалга даянып, чөөн чүк улузунуң ай-хүн санаашкынынга үнелел бээри. Ай, чыл санаашкынында ниити, бот-тускайлаң онзагай болгаш чоннуң чаңчылчаан ёзу-чаңчылдарында онзагайларын илередири
Көжеге-даа ажыттынды			
Драматургия	Көк-оол В. Ш. «Чаргы»	2	Чогаалдың идеялиг уjur-утказын илередири. Шииде чөрүлдээни илередири. Ши маадырлары болгаш оларга деңнелгелиг үнелелди бээри. Маадырларның хөделииш-кининге хамаарыштыр бодунуң бодалын, туружун илередири

	Танова Е. Т. «Илбилиг согун»	3	Шиини рольдап номчууру. Фантастиктиг хамаарылганың уруглар чогаалын бижииринге болгаш оларның амыдырал дугайын шингээдип алырынга салдары. Шииниң улустуң аас чогаалы-биле холбаалыы. Бердинген темага чогаадыг бижири
Шупту:		68 .	